

CZIGÁNY DEZSÓ (1883–1938)

Csendélet, 1912 körül | Still-life, around 1912

Olaj, vászon | Oil on canvas, 48 x 39 cm
Jelezve jobbra lent | Signed bottom right: Czigány

PROVENIENCIA | PROVENANCE:
| egykor Dr. Déri Pál kriminológus gyűjteményében

KIÁLLÍTVA ÉS REPRODUKÁLVA | EXHIBITED AND REPRODUCED:
| A magyar festészet rejtőzködő csodái – Válogatás magyar magángyűjteményekből I.
1853–1919. MŰ-Terem Galéria, Budapest, 2004. október 16. – november 13., 271. (kat.: 113.)

REPRODUKÁLVA | REPRODUCED:
| Rum Attila: Czigány Dezső. Budapest, magánkiadás, 2004, (93. kép)

Kezdő ár | Starting price: 10 000 000 Ft / 26 042 EUR

Becsérték: 16 000 000 – 22 000 000 Ft

Estimate: 41 667 – 57 292 EUR

1. Czigány Dezső: Kalapos önarckép, 1917

Czigány Dezső 1911-ben, még a Nyolcak tagjaként adott egyik nyilatkozatában Paul Cézanne művészetét említette elsőrendű követendő példaként. Úgy gondolta, hogy eljárt az idő a 19. században oly divatos hangulat- és zsánerfestészet, az anyagszerűséget szolgáló módon megjelenítő festészet felett. Nézete szerint a modern alkotó feladata nem a tömegizlés kiszolgálása, hanem autonóm, a művészet belső törvényszerűségeit

kutató alkotómódszer kidolgozása. Ugyanakkor szerinte a művészi alkotás csak oly módon válhat a teremtés gesztusával egyenértékűvé, ha a természetből kiinduló művész elhagyja a feleslegesnek ítélt részeket, és kiemeli, felerősíti a lényegesnek mutatkozó elemeket. Czigány ekkor még hitt abban, hogy a társadalom jobbításának fontos eszköze lehet a kultúra, és az ennek szerves részét alkotó képzőművészetek.

2. Paul Cézanne: Asztali csendélet
Philadelphia Museum of Art

3. Orbán Dezső: Csendélet körtékkel, almával, 1910

4. Tihanyi Lajos: Csendélet, 1911

Czigány Dezsővel és festészetével kapcsolatban már az 1910-es évektől kezdve folyamatosan felmerülő vélemény, hogy ő „Magyarországon Cézanne elveinek legtisztább képviselője”. Ezt Genthon István művészettörténész fogalmazta meg 1935-ben, de ezt megelőzően és még ma is, a művéssel foglalkozó kritikák és méltatások állandóan visszatérő motívuma ez. Igaz-e, és ha igen, mennyiben? A cézanne-i forrásból merítő Czigány 1910-es évekbeli művészetének talán legjobb elemzését, Kemény Gyula restaurátor írta 2010-ben a Nyolcak centenáriumi tárlatának katalógusában. Czigány „befelé forduló monumentalitásáról”, a „lényegét érintő stilizált formáiról”, a „szinbeli tömörítés módszeréről” érkező gondolatok mind arra irányulnak, hogy kimutassák Czigány festészetének egyrészt a francia posztimpreszionista mester művészetébe való beágyazottságát, de kihangsúlyozzák annak csak és kizárólag a magyar művészre jellemző, egyedi vonásait is. Czigány legjellemzőbb csendéletfestői módszere, a szintömörítés eszközét használó formai zártagra való törekvés volt. A most aukcióra kerülő csendéletre is vonat-

kozók Kemény említett írásának alábbi sorai: „Czigány – Cézanne invencióit követve – a tárgyakat a mértani formákra leegyszerűsítve ábrázolta, és azok állandó tulajdonságát hangsúlyozta. Czigánynál a monumentális erő éppen ebben a reduktív folyamatban érhető tetten: csendéleti tárgyain mintha egy hatalmas vákuumos erő szorítaná feszesre a formák köpenyét. [...] a különemű tárgyak, a drapéria, kancsó és gyümölcsök vetett és önrányékaik hasonlóak, függetlenül az eltérő lokálszínüktől; tehát a citrom [itt körte!] és a fehér kancsó árnyékfoltjai egyaránt a hideg veronese-zöld felé gravitálnak.” Ez a tömörségre, azaz a tárgyak „valódi lényegének” megmutatására irányuló akarat az, amely lényegileg kötötte össze Cézanne és Czigány művészi alapállását. S bár ezeket a „cézanne-i eredetű hatáselemeket” Tihanyi Lajos, Berény Róbert és Orbán Dezső is alkalmazta 1910 körül, de velük ellentétben Czigány élete végéig kitartóan ebben az irányban haladva, ezt az örökséget folytatva munkálkodott. Így teljes joggal nevezhető „Magyarországon Cézanne elveinek legtisztább képviselőjé”-nek.

Czigány e remek csendélete nagy valószínűséggel szerepelt az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat budapesti Műcsarnokának 1912 és 1916 közötti, valamelyik rendezés tavaszi vagy téli tárlatán, mivel a művész ebben az időszakban pontosan tíz csendéletet állított ki itt, de ezek ma ismert műveivel való azonosítását, a korabeli archív fotográfiák hiánya, sajnos nem teszi lehetővé. S mivel az elmúlt évtizedben a Magyar Vadak és a Nyolcak történetét feldolgozó kutatások során, a fellelhető dokumentumok legnagyobb része már előkerült, így egyre karcsúbb a remény arra, hogy ismeretlen helyen lappangó, Czigány vagy a Nyolcak más egykori tagjának korabeli műveit tartalmazó fotóanyag felbukkanjon. Mindemellett természetesen az sem kizárt, hogy Czigány most aukcióra kerülő gyönyörű, gyöngyházfényű csendélete már közvetlenül a műteremből gázdára lett, s így azt 2004-ben történt nyilvános megjelenéséig, korábban sosem láthatta a nagyközönség.

RUM ATTILA